

Garamvölgyi Dániel
Toldy Ferenc Gimnázium
2.b osztály
(8. évfolyam)



Egy baka visszaemlékezései (A világháború egy katona szemszögéből)

Schelling Árpád repülős főhadnagy visszaemlékezései

Kedves Bajtársaim!

Itt adom közre emlékeimet, amelynek alapját az 1914 és 1918 között, hézagosan vezetett naplóm adta. Igyekeztem az eseményeket pontosan rögzíteni és semmit nem kívánok hozzáfűzni, de utólag elolvasva a szöveget sok-sok elemét már másképp látom.

1896-ban születtem Budapesten. Édesanyám egy német nemesi családból származott, amely távoli rokonságban állt a Hessen-Kasseli-házzal¹. Anyám révén lett első anyanyelvem a német, a magyart megelőzve. Édesapám mérnök, fő szakterülete az akkoriban még gyerekcipőben járó repülőgép-tervezés volt.

A Budai Királyi Főreáltanodában végeztem tanulmányaimat, ahol 1914-ben jeles érettségi vizsgát tettem, majd felvételt nyertem a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 1914-ben indított 5., közgazdasági osztályára. Ugyanezen év őszén önkéntesként vonultam be, majd több évnyi, különböző frontokon eltöltött harc után 1918-ban tértem vissza végleg Magyarországra.

1914

„Vesszen Szerbia! Éljen a háború!” Ezt a kiáltást hallom minden utcasarkon. Július 28-án éppen a sikeres felvételem részleteiről akartam tájékoztatni egyik barátomat, amikor az Andrássy úton belebotlottam a skandáló tömegbe. Engem is magával ragadott a hév és fellelkesülve kiáltoztam. Édesapám állandó unszolására, újságolvasó ember lettem és kitűnő tanárain segítségével megismertem az előzményeket is. Tudtam a kialakult nemzetközi helyzetről és biztonságban éreztük magunkat az 1879-ben kötött kettős szövetség alapján kialakult németajkú tömbben, amely később csak erősödött 1882-ben Olaszország csatlakozásával. Érezhető volt, hogy az ellencsoport is kialakul, így az 1893-as francia-porosz, az 1904-es entente cordiale (angol-francia) és az 1907-es angol-orosz megállapodások már akkor jelezték a jövőt. Tudtuk, hogy a rohamosan fejlődő gazdaságoknak (édesanyám a mai napig büszkén emlegeti a Berlin-Bagdad vasútvonalat) új erőforrásokra, piacokra volt szükségük, így távoli és egzotikus – akár még a Balkánról is – csatározásokról adtak hírt az újságok.

¹Ennek a háznak volt tagja rövid ideig a fájdalmasan fiatalon elhunyt Alekszandra Nyikolajevna Romanova orosz nagyhercegnő is. Ezt a tényt természetesen Przemysl ostrománál nem emlegettem fel.

Ebben a feszült helyzetben robbant be a június 28-i szarajevói merénylet, amelyet követően felgyorsultak az események. Július 28-án Ausztria-Magyarország hadat üzent Szerbiának és egy hónapon belül hadban állt Németország, Oroszország, Franciaország, Anglia, Belgium, Montenegró, sőt még Japán is.

1914 őszén egy esős reggel jelentem meg a sorozáson, annak ellenére, hogy a részleges mozgósítás során korosztályomnak még nem kellett volna bevonulnia². Valószínűleg az utcákon tomboló háborús örömnép, a katonák számára kijáró tisztelet és a csokoládétáblákon való malmozás³ miatt döntöttem így.

A kiképzés során hamar megismerkedtünk a rideg katonaélettel. A hajnali ébresztő, a mindig ugyanolyan ízű ételek a csajkában, a folyamatos fegyelmezés és büntetések. Megtanultunk viszont kézfegyverekkel bánni: puskával, szuronnal (bottal), kézigránáttal – bár a hírek szerint egy zászlóaljnak csak 8 puskája volt eleinte. Hamar híre ment, hogy értek a repüléshez (hála édesapámnak), így nemsokára új kiképzőhelyen találtam magamat; az Emil Uzelac által vezetett Császári és Királyi Légierő kötelékébe kerültem. A folyamatos szakmai kiképzés mellett ámulva hallgattam a történeteket az első prezmysl-i ostrom során fenntartott léghídról vagy az izgalmasabb felderítő repülésekről. Többek között Kiss József, későbbi ászpilótával kaptunk itt a kiképzést. Szüleim rendkívül büszkék voltak rám, mivel már tisztis iskolába jártam.

1915

A kiképzések állandósága mellett folyamatosan figyeltük a háború eseményeit is. Sajnos az egyre gyakoribb sebesültvonatok feltűnése és a hadikórházak szaporodása is valóságosabbá tette a küzdelmeket.

A háború világszintű kiteljesedésének egyik példája volt Törökország, ahol a Dardanellák nyugati partjánál elhelyezkedő Gallipoli-félszigetet ausztrál és új-zélandi csapatok támadták meg. További szörnyűségként hallottam, hogy a fegyverkezés új szakaszba lépett és a belgiumi Ypresnél klórgázt vetettek be, amely hihetetlenül hatékony fegyvernek tűnt. Május 23-án szomorúan vettük tudomásul, hogy a korábbi szövetséges Olaszország megkötötte a titkos londoni szerződést az antant hatalmakkal és hadba lépett ellenünk. Ezzel újabb front nyílt meg, amely egyre kevesebb sikerrel kecsegtetett.

Világos lett mindenki számára, hogy mire lehullanak a falevelek, senki nem fog hazatérni és a harcok is állóháborúvá merevedtek. Kiképzésünk is változott, a magasabb bombázások mellett a lövészárkok ellen használatos csatarepülővel gyakoroltunk.

²A 1912. évi XXX. törvénycikk értelmében csak 18. életévét betöltött személy jelentkezhetett.

³Jaroslav Hašek: Švejk, a derék katona: „Amikor a háború elején Szerbiába mentünk, minden állomáson torkig telezabáltuk magunkat, mert mindenütt csak úgy hordták az ételt. A libacombokról levágtunk olyan kis darabokat a legfinomabb húsból, és azzal játszottunk malmot csokoládétáblákon.”

Ebben az évben történt meg az első bevetésem is. Májusban Galíciába vezényeltek, ahol Przemysl ostrománál kellett légi támogatást nyújtanunk. A csata még levegőből is iszonyú volt, de itt ismerkedtem meg Petrik Ernő, ezredsegédtiszttel, aki elmesélte, hogy 4-5-szörös túlerővel harcolva az oda-vissza mozgó front során „ismerős árkokat hullákkal, hörgő sebesültekkel telve találtuk”. Végül bajor segítséggel sikerült visszaszerezni az erődöt. (4) Egyik alkalommal az éjszakai felderítés során feltűnő mozgást láttam egy ponton és másnap váratlan bombatámadást intéztem ott – mint kiderült az egyik legfontosabb lőszerraktárt sikerült eltalálnom, így lehetetlenné tettem a front egy részének az orosz védelmét. Ezért a tettért felterjesztettek a Tiszti Arany Vitézségi Éremre, amelynek a bajor vezetők között is híre ment, sőt egyes pletykák szerint a felsőbb német vezetés számára is továbbították.

Jó hírek számított még ősszel, hogy Bulgária szövetségessé vált, így a segítségükkel november végéig sikerült megszállni Szerbiát.

1916

Az 1915-ös év vége felé már felsőbb katonai körökben suttogták, hogy a német és az osztrák katonai érdekek már nem teljesen azonosak és az együttműködés is akadozik.

Ezt a saját bőrömön is tapasztaltam, ugyanis német származásomra hivatkozva azonnal áthelyeztek a német front nyugati hadszínterére egy rendkívül titkos küldetés miatt. Ez hamar ki is derült, ugyanis egy Verdun-sur-Meuse kis francia település környékén kellett folyamatosan légi felderítést végeznem a rossz időjárási viszonyok ellenére. Bár a frontot leginkább felülről, bizonyos távolságból figyeltem, iszonyú képet festett a táj. Mint egy élettelen holdbéli táj, amelyet folyamatosan villódzás, dörgés, füst tölt meg. Megismerkedtem egy szimpatikus német fiatalemberrel, Paul Bäumerrel, aki elmondta, hogy „a harci repülőket nem bánjuk, de a megfigyelőket gyűlöljük, akár a pestist, mert ezek hozzák a nyakunkra a tüzérségi tüzet.”(2). Fiatal kora ellenére nagyon bölcs volt, nem tudom, mi lehet vele. Nyár vége felé átirányítottak a Somme-folyó mellé, ahol az angol csapatok állásait kellett folyamatosan támadnunk.

Június elején érkeztek meg a hírek, hogy a német flotta hatalmas harcot vívott az angol flottával, de a csata végső kimenetele kérdéses, ugyanis még nem hallottam, hogy a gyarmatokkal szorosabb lenne a kapcsolatuk. Augusztus 27-én Románia is belépett az antant oldalán, de a felkészületlen román sereg végül elbukott az osztrák-magyar és a bolgár-török-német seregek támadásai során karácsonyra.

November végén tudtam meg, hogy meghalt Ferenc József, akit IV. Károly követ a trónon. Az otthoniak szerint ő már kevésbé támogatja a háborút és talán a békekötésekre hajlik, ezt mutatja, hogy több fontos, háborúpárti politikai szereplőt váltott le.

1917

Az 1917-es év szintén a nyugati fronton talált, a tél során folyamatosan fogytak a tartalékok és a morál is egyre romlott, beköszöntött a „káposzta-répa-tél”. Mesélik, hogy az angolok egyszerűen kraut-oknak hívják a németeket, az állandó káposztaevés miatt. Érezhetően merültek ki Németország tartalékai, szemben Angliával, aki a tengerentúlról elegendő mennyiségű utánpótlást tudott beszerezni. Emiatt ismét bevetésre került az U-Boot-flotta, amely egyre több, nem csak angol kereskedelmi hajót süllyesztett el. Ezzel és a Zimmermann távirattal viszont elérte, hogy április 6-án az Egyesült Államok belépjen a háborúba az antant oldalán, teljes erőtartalékaival.

Áprilisban újabb francia-angol támadás indult meg, Nivelles francia tábornok vezetésével. Bár előre sejtettük a légi felderítés során feltérképezett csapatmozgások miatt és vissza is vonultunk a Siegfried-vonal mögé, ők töretlenül folytatták a támadást. Az egyik felderítés során váratlanul angol gépek jelentek meg és harcba keveredtem velük. Mivel többen voltak, igyekeztem kitérni, de a túlerő győzött és a gépemet súlyos találat érte. Szerencsém volt, mert a füstölgő repülőt már nem üldözték és így vissza tudtam térni saját terület felé, ahol a kényszerleszállást hajtottam végre. Sajnos az egyenetlen talaj miatt a földet érés nem volt hibátlan és komoly sérülésekkel kerültem kórházba. Meglepetésemre meglátogatott Manfred Albrecht von Richthofen báró is, aki kiváló pilóta léteére komolyan törődött a bajtársakkal is.

Kórházi ágyamon pihenve követtem az eseményeket és hallgattam a híreket. Meglepett, hogy az április offenzíva során a tetemes emberveszteségek miatt több francia hadosztály nem folytatta a harcot a németek ellen. A korábbi 1914-es „karácsonyi fegyverszünet” vagy a Szalonikiben lezajlott futballmeccs már nem ismétlődhet meg, de nagyon bíztam a harcok mihamarabbi befejezésében. Egyre kevesebb bajtársammal váltottam már levelet, egyre elkéseredettebb leveleket kaptam otthonról is. Néhány napig egy teremben voltam egy osztrák küldönccel is, aki a 16. bajor „List” tartalékos gyalogezrednél szolgált és az ezredparancsnokság és a fronton harcolók lövészárkai között vitte az üzeneteket. Furcsa gondolatai voltak, nem kerestem a barátságát.

Az újságok megírták, hogy a keleti fronton is újabb offenzíva indult meg Kerenszkij hadügyminiszter támogatásával, de végül az is összeomlott. Sőt a novemberi pétervári forradalmat követően a keleti front decemberben az oroszokkal való békekötés után szinte meg is szűnt.

Felgyógyulásomat követően szeptemberben ismét átvezényeltek, ezúttal Olaszországba, ahol hosszú idő után végre ismét hallhattam magyar szót. Október 27-én indította meg a támadást a vezérkar az olasz front ellen, egy új taktikával, amely szerint rohamcsapatok foglalták el a legfontosabb stratégiai pontokat, majd bevárták a fő erőket. Az egyik csapatot egy Erwin keresztnevű főhadnagy vezette, aki egy róka ügyességével tudott küzdeni. A támadás fényes sikerrel végződött és összeomlott az olasz hadsereg. Hallom, hogy mostanában egy új könyv

jelent meg, amelynek története kísértetiesen hasonlít a csatára, mintha személyesen tudósítottak volna.

1918

A sikeres caporettoi áttörést követően komoly mennyiségű lőszert, élelmet zsákmányoltunk és a tél beálltáig üldöztük az olasz csapatokat. Azonban újabb erősítés érkezett a segítségükre, így ismét megmerevedett a front és lassan utánpótlási nehézségeink támadtak. Tavaszra elfogytak a felhalmozott készleteink és egyre kevesebb élelemhez jutottunk, az emberek valóságos csontvázak voltak. Helyenként még a szétfoslott osztrák-magyar egyenruhát olaszra cserélték a katonák, amelyre csak szigorú rendszabályok miatt húzták rá a hivatalos uniformist.

Időközben reménykedtünk a keleti front megszűnésében a muszkákkal való békekötés miatt, mert így az ott felszabaduló hadosztályokat át tudják csoportosítani az olasz vagy a nyugati frontra. Ez azonban egyre csúszott, de közben a hírek szerint március 21-én újabb offenzíva indult nyugaton a francia és angol csapatok ellen, hogy szétválasszák az egységes frontjukat. Ahogy teltek hónapok, változó híreket hallottunk, de augusztus közepére világossá vált, hogy elbukott a támadás.

Június 15-én váratlan támadást indítottunk, hogy átkeljünk a Piave folyón, de a kimerült és legyengült katonáink csak ideiglenesen tudtak átkelni a folyón és a megerősített olasz csapatok ellentámadást is intéztek, sőt októberre egyértelművé vált számunkra, hogy nem csak a csatát veszítettük el... Szeptember folyamán a nyugati frontról is szomorú hírek érkeztek és világossá vált mindenki számára, hogy a háború elveszett.

Hazatérésem után megdöbbentő helyzet fogadott Budapesten. Az emberek teljes nélkülözése mellett, az elkeseredettséget és a háborúellenességet tapasztaltam mindenhol. A központi jegyrendszer, az alapvető élelmiszerek hiánya keserítette a mindennapokat. Különösen szomorúan éltem meg, hogy iskolám botanikus kertje is a háború áldozatává vált.

Bár kitüntetéseimre büszkének kellene lennem, de az összeset is odaadnám, ha visszapörgethetném az idő kerekét és valahogy megelőzhetném a háború kitörését. Elesett bajtársaim gyakran visszatérnek álmaimban, mert a hősök nem a kitüntetettek, hanem akik ott maradtak.

Források:

1. Pilch Jenő: A világháború története, Franklin-társulat kiadása, Budapest [é. n.]
2. Remarque, Erich Maria: Nyugaton a helyzet változatlan, Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest, 2008.
3. Hašek, Jaroslav: Švejk, a derék katona, Madaách Könyvkiadó, Bratislava, 1982.
4. Sassy Csaba: A volt M. Kir. Miskolci 10. Honvéd Gyalogezred világháborús emlékalbuma, Ludvig, Miskolc, 1939.
5. Tarján M. Tamás: 1914. december 25. / Karácsony a fronton, *Rubicon online*